

R E G I E O R G A A N

Geesteswetenschappen

**Meer goedopgeleide leraren
in de schooltalen**

actieplan

15 mei 2014

Regieorgaan Geesteswetenschappen

dr. Hubert Slings, projectleider

Achter de Dom 20

3512 JP Utrecht

www.regiegeesteswetenschappen.nl

secretaris@regiegeesteswetenschappen.nl

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	2
2. Kwantitatieve inventarisatie	3
3. Lopende initiatieven, resterende knelpunten en oplossingsrichtingen	7
4. Concrete projecten.....	10
5. Toelichting op de begroting.....	16
6. Tot slot	17
Referenties	18
Bijlage 1: Gewijzigd instellingsbesluit Regieorgaan Geesteswetenschappen	19
Bijlage 2: Vraag en aanbod van eerstegraads leraren in de schooltalen	22
Bijlage 3: Begroting.....	25

1. INLEIDING

“Leerlingen, scholieren en studenten vormen ons kapitaal voor de toekomst, en onderwijsgeevenden zijn de belangrijkste vormgevers daarvan”, aldus het Nationaal Onderwijsakkoord van 2013. Het is daarom zorgelijk dat er op dit moment een lerarentekort dreigt in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Sinds 2010 is de naoorlogse geboortegolf de pensioengerechtigde leeftijd aan het bereiken, met daarin een omvangrijk cohort docenten in het voortgezet onderwijs. De vraag die prangt: staan er bijtijds voldoende goedopgeleide jongeren klaar om hun taken over te nemen?

De voortekenen zijn niet gunstig. Volgens berekeningen uit 2012 koerst het voortgezet onderwijs over de hele linie aan op een lerarentekort van 2200 fte in 2016.¹ De grootste tekorten worden verwacht in de bètavakken en de schooltalen (tabel 1).

Universiteiten hebben van oudsher een maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het opleiden van leraren. In het proces van selectie, opleiding en begeleiding van goede, gedreven en bevoegde docenten spelen universiteiten en hun lerarenopleidingen een centrale en cruciale rol. Van verschillende zijden is in de afgelopen periode geweest op de behoefte aan een kwaliteitsimpuls in het lange traject van beginnend student tot geprofessionaliseerde docent.² Het spreekt voor zich dat in de hoogste klassen van het vwo bij voorkeur universitair geschoolde eerstegraders ingezet worden, teneinde de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en universiteit te optimaliseren.

Het Regieorgaan Geesteswetenschappen is door de directie Leraren van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gevraagd voor de schooltalen Nederlands, Engels, Duits, Frans en Klassieke Talen een actieplan op te stellen waarin de tekortproblematiek voor het eerstegraads gebied (zijnde de bovenbouw van havo en vwo, ofwel de ‘Tweede Fase’ van het voortgezet onderwijs) in kaart wordt gebracht en van passende maatregelen voorzien.³

Het actieplan dat thans voor u ligt, is in samenspraak met de (decanen van de) geesteswetenschappelijke faculteiten tot stand gekomen, en sluit aan bij het Nationaal Onderwijsakkoord en het Actieplan Lerarenagenda Nederlandse Universiteiten.

Tekort	Vakken
>3%	Informatica, Natuurkunde, Wiskunde
2-3%	Duits, Frans, Klassieke Talen, Nederlands, Scheikunde, Overige Talen
1-2%	Aardrijkskunde, Engels, Levensbeschouwing, Maatschappijleer
<1%	Biologie, Economie, Techniek
Geen tekort	CKV en Kunstvakken, Geschiedenis, Lichamelijke Opvoeding, Gezondheidszorg en Welzijn

Tabel 1 – Het gemiddeld jaarlijks tekort in de periode 2013-2015 per vak als percentage van de werkgelegenheid (Bron: Centerdata 2013, p. 56.)

¹ Volgens een brief d.d. 3 juli 2012 van de staatssecretaris van OCW aan de Tweede Kamer. Volgens de brief werd het verwachte tekort een jaar eerder zelfs op 4300 fte begroot.

² Onder meer in Onderwijsraad 2013, Nationaal Onderwijsakkoord 2013, VSNU 2013.

³ Zie gewijzigd instellingsbesluit Regieorgaan Geesteswetenschappen in Bijlage 1.

2. KWANTITATIEVE INVENTARISATIE

2.1 Werkgelegenheid in de schooltalen

De eerste taak waarvoor het Regieorgaan zich gesteld zag, was het op grond van actuele en betrouwbare cijfers helder krijgen hoe in het voortgezet onderwijs de arbeidsmarkt voor de schooltalen er voor de komende jaren uitziet.

De belangrijkste databank voor de formatieve ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs berust bij Centerdata in Tilburg, en is gebaseerd op recente opgaven van de personeelsafdelingen van alle afzonderlijke scholen. Op basis van deze databank hebben wij een inventarisatie gemaakt van de kwantitatieve omvang van de tekortproblematiek.

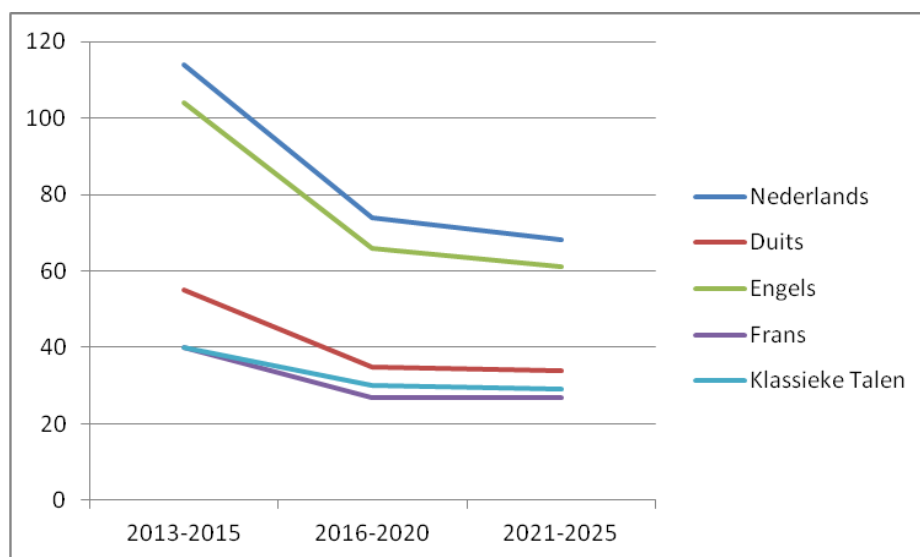
De concrete omvang in fte's van de huidige werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs op het gebied van de schooltalen blijkt uit tabel 2. Het tweede-graadsgebied is voor de schooltalen ongeveer driemaal zo groot als het eerste-graadsgebied, behalve bij de vakken Latijn, Grieks en Klassieke en Culturele Vorming, die alleen in het vwo gegeven worden (en waar ook in het tweede-graadsgebied vrijwel uitsluitend eerste-graads bevoegde docenten werken).

	2e graads gebied	1e graads gebied	totaal
Nederlands	4610	1354	5965
Duits	1817	647	2463
Engels	3645	1225	4870
Frans	1762	529	2291
Klassieke Talen	377	391	768

Tabel 2 – Werkgelegenheid in fte in het voortgezet onderwijs in de schooltalen (meetjaar 2011), onderscheiden naar **werkzaamheid** in 1e of 2^e graadsgebied. Landelijke cijfers over 1e of 2^e graads-**bevoegdheid** zijn niet beschikbaar. (Bron: Centerdata)

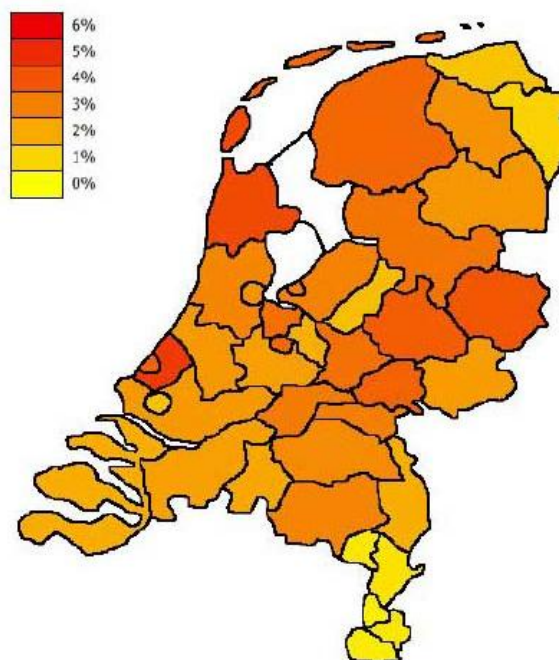
2.2 Omvang van de onderwijsvervangingsvraag

Op basis van de beschikbare gegevens zijn door Centerdata onlangs scenario's vervaardigd van de ontwikkelingen in de verwachte onderwijsvervangingsvraag voor de periode 2013-2025. De scenario's lijken erop te wijzen dat de onderwijsvervangingsvraag over het hele land bezien voor eerste-graads docenten vooral in de eerstkomende jaren (tot en met 2015) hoog is, en vanaf 2016 geleidelijk aan weer terugloopt (grafiek 3).

Grafiek 3 – Ontwikkeling onderwijsvervangingsvraag in de schooltalen in de periode 2013-2025. Aantallen in personen per jaar. Onderliggende cijfers in bijlage 2.

Er wordt wel geopperd dat er grote regionale verschillen zullen optreden in vraag en aanbod van leraren. Vanuit die redenering zouden tekorten in de ene regio opgelost kunnen worden met overschotten uit 'krimp-regio's'. Dit beeld moet echter gerelativeerd worden. Op basis van cijfers voor het gehele voortgezet onderwijs is, wederom door Centerdata, een berekening gemaakt van regionale spreiding van de verwachte tekorten voor heel Nederland per 2016 (figuur 4).⁴ Daaruit blijkt dat er weliswaar een zekere variatie is in de verwachte tekorten per regio, maar dat die variatie tamelijk gelijkmatig over het land verdeeld is. Alleen in noordoost Groningen en Limburg zullen de tekorten naar verwachting aanzienlijk lager uitvallen. Op de korte termijn is echter nergens sprake van een overschot. Het oplossen van tekorten door overtollige docenten uit andere regio's aan te trekken, lijkt daarom vooralsnog geen reële optie.

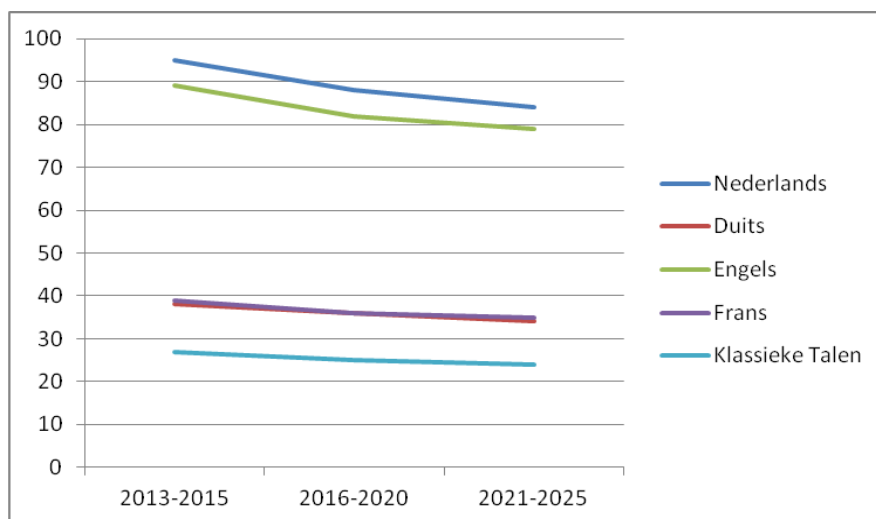
Figuur 4 – Vacaturegraad per regio, VO leraren plus directeuren in 2016. (Centerdata 2013, p. 33)

2.3 Uitstroom lerarenopleidingen

De aangewezen kandidaten om met pensioen vertrekkende leraren op te volgen, zijn vanzelfsprekend vers opgeleide leraren. Elk jaar stromen er via de lerarenopleidingen nieuwe eerstegraads bevoegde leraren uit. Van zowel HBO- als universitaire lerarenopleidingen zijn uitstroomcijfers beschikbaar (grafiek 5).

In de uitstroom van de eerste-graads lerarenopleidingen is – bij ongewijzigd beleid – enige terugloop te voorzien, maar er zijn geen aanwijzingen dat die zeer substantieel zal zijn.

Een groot – en inmiddels gelukkig breed onderkend – probleem is de vroege uitval van leraren in de eerste jaren van hun onderwijsloopbaan. Bestrijding van de uitval in deze zogenoemde 'inductiefase' is inmiddels apart geagendeerd en gefinancierd.⁵

Grafiek 5 – Verwachte beschikbaarheid nieuwe eerstegraads bevoegde leraren (HBO + ULO) die kiezen voor een onderwijsloopbaan en de 'inductiefase' doorkomen. Aantallen in personen per jaar. NB Lijnen Duits en Frans overlappen elkaar. Onderliggende cijfers in bijlage 2.

⁴ Het becijferen van regionale verschillen voor Nederland voor specifiek het eerstegraadsgebied op basis van de databank van Centerdata in Tilburg is op dit moment nog slechts tentatief mogelijk.

⁵ OCW heeft voor de komende jaren 24,7 miljoen euro uitgetrokken om de 'inductieproblematiek' aan te pakken. Zie http://www.duo.nl/zakelijk/VO/bekostiging/maatwerk_mu0/begeleiding_startende_leraren.asp.

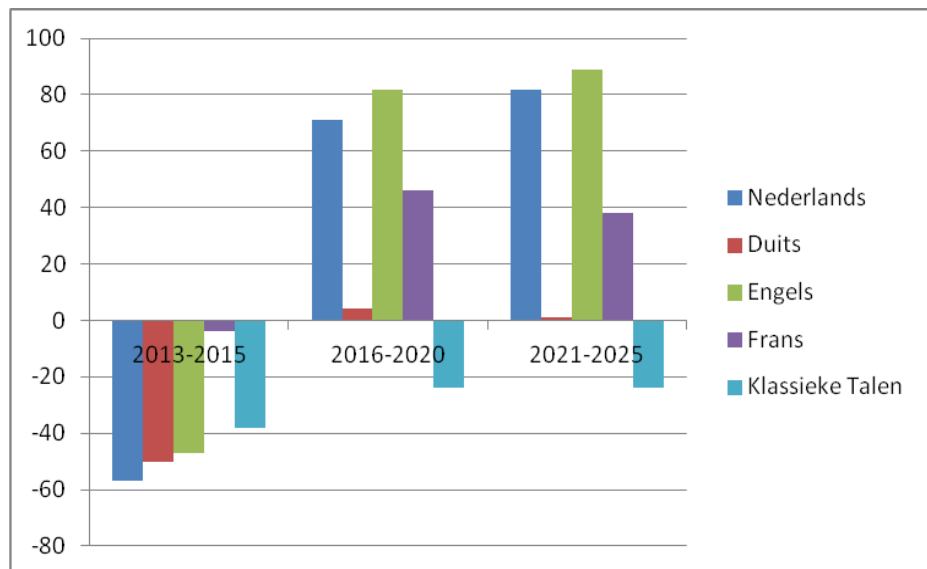
2.4 Vraag tegenover aanbod

Als de verwachte onderwijsvervangingsvraag en het aanbod van nieuw opgeleide eerstegraads bevoegde leraren tegen elkaar afgezet worden, blijkt dat op het gebied van de schooltalen in de eerstkomende jaren een fors negatief saldo te verwachten valt (grafiek 6).

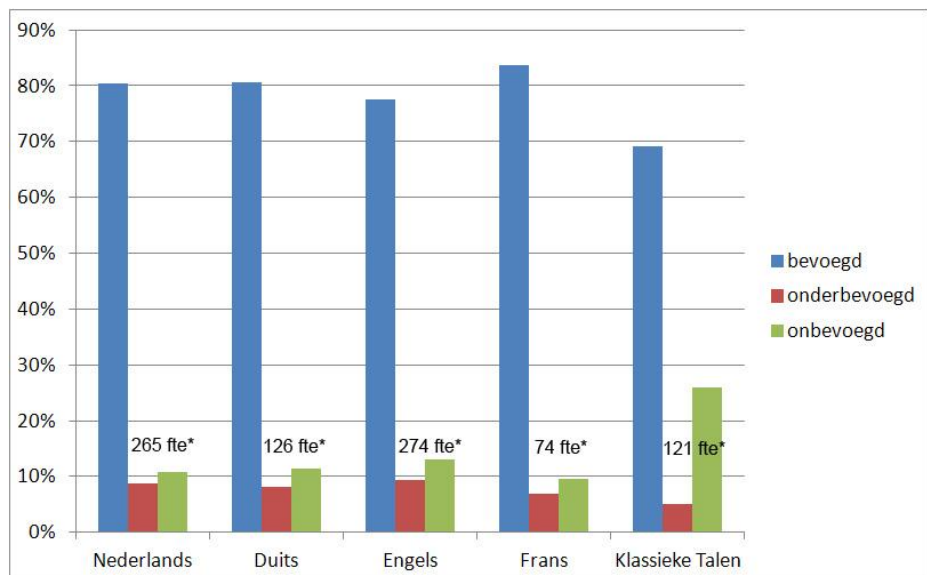
Vanaf 2016 zullen de tekorten bij Nederlands, Engels en Frans naar verwachting geleidelijk aan verdwijnen. Duits en met name Klassieke Talen blijven – bij ongewijzigd beleid – probleemgebieden.

Hierbij zij opgemerkt dat in grafiek 6 niet verdisconteerd is dat in het voortgezet onderwijs een substantieel deel van de docenten tenminste één vak geeft zonder daarvoor volledig bevoegd te zijn.⁶ Voor de schooltalen ligt dat percentage rond de 20%, met een uitschieter voor Klassieke Talen naar 30%. Voor het eerste-graadsgebied gaat het dan alleen bij het vak Nederlands naar schatting al om 265 fte (grafiek 7).

Bovendien hebben we de indruk dat veel scholen in hun vervangingsbehoefte (gelegitimeerd door de omstandigheden) qua formatieomvang lager inzetten dan wenselijk is en de klassen vergroten zodat men geen nieuwe docenten hoeft aan te trekken. De vorming van 'plofklassen' is hiervan niet zelden het gevolg.

Grafiek 6 – Verschil beschikbaarheid nieuwe leraren versus onderwijsvervangingsvraag in aantal eerstegraads bevoegde docenten voor de schooltalen tussen 2013 en 2025. Onderliggende cijfers in bijlage 2.

Grafiek 7 – Bevoegdheid voor het geven van onderwijs in de schooltalen in 2011 (op basis van Berndsen & Van Leenen 2013, p. 3). * = Tentatieve berekening van het aantal onder- en onbevoegde fte's voor het eerste-graadsgebied (op basis van de gegevens in tabel 2).

⁶ Onderwijsraad 2013, p. 9.

2.5 Eerste conclusies en aanbevelingen

Op basis van de voorgaande kwantitatieve inventarisatie formuleren we de eerste conclusies en aanbevelingen:

Conclusie 1: De grootste tekorten manifesteren zich op zeer korte termijn

De pensioenpiek lijkt voor de schooltalen het hevigst op zeer korte termijn. Het zal daardoor niet lukken om het hieruit voortvloeiende lerarentekort tijds op te lossen door het opleiden van extra leraren. De enige oplossing voor dit korte-termijnprobleem ligt in het herinschakelen van de groep die ongewild de oorzaak is van het tekort: de uittredende docenten.

Het koppelen van gepensioneerde docenten met voldoende kwaliteit en energie aan scholen met een lerarentekort is niet nieuw. Via de pilot 'Wijs grijs in het onderwijs' zijn enkele jaren geleden goede ervaringen opgedaan met deze vorm van herintreding.⁷ Voornaamste knelpunt bleek de beperkte mogelijkheid om naast het pensioen bij te verdienen. Die mogelijkheden zijn sindsdien aanzienlijk verruimd. Er zijn verschillende arbeidsbemiddelingsbureaus die arrangementen aanbieden om docenten na hun (vroeg)pensioen voor bepaalde duur en aanstellingsomvang aan een school te verbinden.⁸ Op hun eigen oude school of – wat ons betreft liever – op een andere school waar hun kennis en ervaring ook een nieuwe sectie kunnen inspireren.

Aanbeveling 1: VO-raad, bevorder via verstrekking van informatie over de mogelijkheden in dezen dat scholen acute nood kunnen lenigen met inzet van (bijna) gepensioneerde docenten

Conclusie 2: Duits en Klassieke Talen zijn de grootste tekortvakken

De vacaturedruk in het voortgezet onderwijs is voor de schoolvakken Duits en Klassieke Talen al jaren onverminderd hoog. Vooralsnog wijst niets erop dat dit de komende jaren vanzelf zal verbeteren. Ook na de pensioenpiek zal het aanbod de vraag hier niet of nauwelijks kunnen bijbenen, met bovendien een fors cumulatief effect als de piektekorten uit de jaren 2013-2015 niet tijds worden opgelost. Het is daarom van groot belang om de aanwas van eerstegraads bevoegde leraren Duits en Klassieke Talen met voorrang te bevorderen.

Aanbeveling 2: Maak speciale arrangementen voor Duits en Klassieke Talen. Zie par. 4.2.

Conclusie 3: De universitaire lereraanwas moet voor alle schooltalen groeien

Voor de periode vanaf 2016 lijkt de onderwijsvervangingsvraag voor de schoolvakken Nederlands, Engels en Frans zodanig af te nemen, dat vraag en aanbod geleidelijk aan weer in balans zouden kunnen komen (grafiek 6). Maar de onderbevoegdheidsproblematiek – voor de onderhavige schooltalen geschat op in totaal 860 fte (grafiek 7) – is daarin nog niet verdisconteerd. Voor alle schooltalen zijn substantiële maatregelen nodig om het aantal eerstegraads bevoegden in de komende jaren op het gewenste peil te brengen.

Aanbeveling 3: Tref voor alle schooltalen aanwasbevorderende maatregelen voor eerstegraads bevoegde docenten. Zie aanbeveling 4 t/m 6 in hoofdstuk 3.

⁷ Zie www.wijsgrijsinhetonderwijs.nl en Van der Weide, Maurits & De Zwart 2009.

⁸ Zie www.werkeninhetonderwijs.nl/vervolg.php?h_id=2&s_id=55&titel=Vacatures.

3. LOPENDE INITIATIEVEN, RESTERENDE KNELPUNTEN EN OPLOSSINGSRICHTINGEN

3.1 Lopende initiatieven

De vraag die voorligt blijft derhalve: via welke maatregelen komen we in de komende jaren tot meer goedopgeleide eerstegraads bevoegde docenten in de schooltalen?

In de afgelopen tijd zijn er al verschillende projecten geïnitieerd die als investering in de universitaire route naar het leraarschap kunnen worden beschouwd. We noemen de volgende:

- Sinds 2009 kunnen academische bachelorstudenten hun minorruimte van 30 ects gebruiken om een tweedegraads onderwijsbevoegdheid te halen. Op basis van onderzoek onder de eerste lichten lijkt de educatieve minor erin te slagen nieuwe groepen studenten te interesseren voor een carrière in het onderwijs. “De educatieve minor trekt ook studenten die niet van tevoren al een carrière in het onderwijs ambieerden. Een deel van deze studenten overweegt na de minor om in het onderwijs te gaan werken.”⁹
- Sinds 2000 verzorgt het Europees Platform, de laatste jaren samen met het ICLON (Universiteit Leiden), het programma Van Assistent tot Docent Duits (VADD1), dat jaarlijks circa 10 Duitstalige studenten via een tweejarig programma opleidt tot eerstegraads bevoegde leraren Duits in Nederland.¹⁰
- In 2007 is ‘Scholae’ van start gegaan; een landelijk ‘verkort universitair traject’ dat tot doel heeft het nijpend gebrek aan bevoegde docenten Grieks, Latijn en Klassieke & Culturele Vorming in het voortgezet onderwijs te bestrijden. Instroomeisen voor het tweejarig traject zijn a) een gymnasiumdiploma en een universitaire mastergraad, b) een eerstegraadsbevoegdheid in een ander vak, c) leservaring in het vwo.¹¹
- Ook via de landelijke projecten ‘Eerst de Klas’ en ‘Onderwijstraineeship’ wordt sinds enige tijd gewerkt aan de verhoging van het aantal eerstegraadsbevoegde docenten, mede op het gebied van de schooltalen.¹²
- Via de onlangs gestarte projecten ‘DUDOC Alfa’ en ‘Meesterschap in vakdidactiek’ – beide gefinancierd vanuit het Regieorgaan Geesteswetenschappen – worden belangrijke stappen gezet in de kwalitatieve versterking van de vakdidactiek in Nederland, ook voor de schooltalen.

Er laten zich echter meer lijnen identificeren waarlangs binnen universiteiten en lerarenopleidingen flinke winst te boeken valt.

⁹ Van der Aa 2012, p. 12.

¹⁰ Zie <http://www.europeesplatform.nl/projecten/van-assistent-tot-docent-duits-1e-graads-vadd-1>

¹¹ Zie <http://www.ru.nl/gltc/onderwijs/scholae-%28cursus/>

¹² Zie resp. <http://www.eerstdeklas.nl/> en <http://www.ondervijstraineeship.nl/>

3.2 Knelpunten en oplossingsrichtingen

We onderscheiden drie majeure knelpunten en oplossingsrichtingen.

A. *Bevordering van zichtbaarheid en werving*

Het docentschap als reëel beroepsperspectief heeft sinds de jaren tachtig binnen geesteswetenschappelijke faculteiten en opleidingen – en niet alleen daar – fors aan aantrekkingskracht ingeboet. Vanuit de universitaire opleidingen bezien raakte de lerarenopleiding zelfs in de meest letterlijke vorm enigszins buiten beeld, sinds de geclusterde ULO's binnen de universiteitssteden vaak op andere locaties werden ondergebracht (veelal bij de gamma-faculteit). Gevolg is dat het leraarschap als overwegenswaardige loopbaankeuze niet meer bij elke student in de geesteswetenschappen als vanzelfsprekend onder de aandacht komt.

Aanbeveling 4: Laat elke geesteswetenschappelijke faculteit via een op de plaatselijke omstandigheden afgestemd arrangement aan maatregelen flinke verbetering aanbrenge in de bevordering van zichtbaarheid van en werving voor het leraarschap. Zie par. 4.3.

B. *Verbreiding van de route naar het leraarschap*

De koninklijke weg naar het leraarschap loopt binnen de universiteiten sinds jaar en dag via de monodisciplinaire taal- en cultuuropleidingen. De instroomeisen zoals opgesteld voor educatieve MA's in de schooltalen zijn strikt: er moet 180 ects aan academisch vakinhoudelijk onderwijs gevolgd zijn om toegelaten te kunnen worden tot de educatieve master.¹³ In de praktijk betekent dit dat er een afgeronde academische studie Nederlands, Duits, Engels, Frans en Griekse & Latijnse Taal en Cultuur nodig is om drempelloos tot de bijbehorende universitaire lerarenopleiding te worden toegelaten. Het aantal studenten dat voor een monodisciplinaire universitaire talenopleiding kiest, is sinds de jaren tachtig echter fors teruggelopen. Gezien de ontwikkeling van de BA-instroom van de afgelopen jaren (zie bijlage 2, tabel c) is er voor geen van de schooltalen direct zicht op een substantiële verhoging van de instroom. Daaruit volgt dat er ook naar andere wegen moet worden gezocht om tot uitbreiding van het leraren-corps in de schooltalen te komen.

Veel potentieel blijft liggen zolang er geen goede route is vanuit de populaire brede bacheloropleidingen naar het leraarschap. Voor studenten Algemene Letteren, Cultuurwetenschappen, etc. blijkt de lerarenopleiding een brug te ver. Een poging vanuit het ICL om de instroom uit dit soort brede opleidingen in de ULO's te regelen, heeft vooralsnog niet het gewenste resultaat gehad.¹⁴ Er zijn (te) grote verschillen in toelatingsbeleid tussen universiteiten. Bovendien is het in de afgelopen jaren ingewikkelder en duurder geworden om aanvullende studieonderdelen te volgen bij wijze van schakelprogramma.

Om een onderwijssysteem met voldoende academisch opgeleide leraren te behouden is het dringend gewenst dat geesteswetenschappelijke faculteiten een route naar het leraarschap plaveien voor studenten die geen monodisci-

¹³ Zie ICL 2007, p. 11.

¹⁴ Via de brochure *Vakinhoudelijk masterniveau* uit 2007. Aan de UvTilburg is het inmiddels mogelijk om vanuit de brede bacheloropleidingen Algemene Cultuurwetenschappen alsook Communicatie en Informatiewetenschappen met behulp van een Educatieve Minor een tweedegraads onderwijsbevoegdheid Nederlands te halen. Bron: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/05/29/regeling-verwantschapstabel-educatieve-minor.html>, geraadpleegd op 25/01/2014.

plinaire taal- en cultuuropleiding gevolgd hebben. Uiteraard dient hierbij de vakinhoudelijke en -didactische kwaliteit van de uiteindelijke docent geheel gewaarborgd te zijn.

Aanbeveling 5: Stel de geesteswetenschappelijke faculteiten in staat om te werken aan verbreding van de universitaire route naar het leraarschap, te beginnen in de schooltalen. Zie par. 4.4.

C. Verbeteren van de vakdidactische onderwijsinfrastructuur

Een concreet probleem bij de schooltalen spitst zich toe op de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het relevante vakmaster- en edumasteronderwijs voor alle potentiële doelgroepen. In heel Nederland zijn er onderbevoegde docenten en andere potentiële zij-instromers voor wie het universitaire onderwijs door logistieke perikelen vaak moeilijk bereikbaar is.

De afbouw van de deeltijdopleidingen – deels als gevolg van recente overheidsbesluitvorming – blijkt een forse hinderpaal voor het opwerken van zij-instromers tot universitair opgeleide eerstegraads docenten. Dat geldt zowel voor het universitaire vakinhoudelijke onderwijs als voor het onderwijs aan de lerarenopleiding. Daar komt bij dat het vakmaster-onderwijs in de schooltalen door het onlangs gestarte project Masterlanguage voor een deel geografisch geclusterd wordt, zodat er door studenten van dit onderwijs gereisd moet worden. Voor de groei van het aantal eerstegraads bevoegde academisch opgeleide leraren in de schooltalen is een belangrijk knelpunt dus van infrastructuurle aard.

Flexibilisering van het hoger onderwijs voor werkenden is zeer onlangs onderzocht door de commissie Rinnooy Kan.¹⁵ In aansluiting op haar rapport stellen we een actielijn voor om de toegankelijkheid van het vakinhoudelijk en vakdidactisch onderwijs in de schooltalen te bevorderen via een uitgekende mix van contact- en afstandsonderwijs (zgn. 'blended learning'). Op deze manier zou op termijn voor alle schooltalen een programma met liefst landelijke dekking ontwikkeld moeten worden. Een groot deel van het onderwijs en de stage zullen dan in en rond de woonplaats gevolgd kunnen worden. Het contactonderwijs vindt geclusterd plaats op een van de universiteiten.

Aanbeveling 6: Stel de geesteswetenschappelijke faculteiten in staat om arrangementen op te zetten waardoor brede toegang tot onderwijs aan de lerarenopleiding bevorderd wordt. Zie par. 4.6.

¹⁵ Rinnooy Kan 2014.

4. CONCRETE PROJECTEN

4.1 Aanpak

De geconstateerde knelpunten op het gebied van de schooltalen zullen naar onze overtuiging het best bestreden kunnen worden met behulp van een goed uitgedacht samenspel van kwalitatieve en organisatorische impulsen. Een landelijke aanpak van de gesignaleerde problemen en wenselijkheden vraagt zeker in deze fase een sterke lokale verankering en inbedding. Elke universiteit heeft zijn eigen organisatorische constellatie, daarom is in veel opzichten maatwerk nodig. Landelijk en lokaal zullen hier dus steeds hand in hand moeten gaan.

Voor structurele aanpak van de kwantitatieve problemen wil het Regieorgaan krachtig bepleiten dat de geesteswetenschappelijke faculteiten en de ULO's zich hiervoor in de komende jaren, waar mogelijk gezamenlijk, gaan inzetten. Het Regieorgaan heeft de geesteswetenschappelijke faculteiten daarom uitgenodigd om aansluitend bij de in par. 3.2 behandelde oplossingsrichtingen projecten in te dienen, waaruit wij een keuze hebben gemaakt die wij zouden willen honoreren. Vanwege de hierboven vermelde noodzaak tot lokaal effectief maatwerk zijn deze projecten vaak voortgekomen uit en ingebed in individuele instellingen; soms is er sprake van interuniversitaire projecten en in enkele gevallen van een landelijk initiatief.

4.2 Speciale arrangementen voor Duits en Klassieke Talen

Om de aanwas van eerstegraads bevoegde docenten Duits en Klassieke Talen een extra impuls te geven (conform aanbeveling 2), willen we voor de eerstkomende jaren inzetten op vier projecten, die hieronder genoemd worden en verderop in dit hoofdstuk nader worden beschreven.

- Landelijk project 'Meerdere wegen naar het leraarschap Duits' (zie verder par. 4.4.1)
- Project 'Duitse leraren Duits uit Leipzig' aan de Universiteit Utrecht (zie verder par. 4.4.4)
- Project 'Duitsers doceren Duits' aan de Radboud Universiteit (zie verder par. 4.4.4)
- Landelijk project tot verbeterde studeerbaarheid van 'Scholae' (zie verder par. 4.5.2)

4.3 Actielijn A: Bevordering van zichtbaarheid en werving

Voortbouwend op aanbeveling 4 steunen we een aantal lokale projecten die als doel hebben de zichtbaarheid en wervingskracht van het leraarschap binnen de geesteswetenschappelijke faculteiten te vergroten en versterken.

4.3.1 Facultair coördinator lerarenopleiding (UvA, RU)

De zichtbaarheid en wervingskracht van de universitaire lerarenopleiding binnen de faculteit geesteswetenschappen kan zeer bevorderd worden door het aanstellen van een facultair coördinator lerarenopleiding, die tot taak krijgt om zich specifiek toe te leggen op werving voor en coördinatie van de didactische trajecten die vanuit de verschillende vakopleidingen mogelijk zijn.

De Universiteit van Amsterdam en de Radboud Universiteit hebben het plan om beide een facultair coördinator lerarenopleiding aan te stellen.

4.3.2 Herinvoering didactische oriëntatie (UvA, VU)

De succesvolle invoering van de educatieve minor per 2009 heeft voor de meeste faculteiten als keerzijde gehad dat de didactische 'snuffelstage' voor een beperkt aantal studiepunten is weggevallen. Door herinvoering van een korte didactische oriëntatie van bijvoorbeeld drie studiepunten kan een grote groep studenten zich tamelijk vrijblijvend op het onderwijs oriënteren, en op basis daarvan een beslissing nemen tot het al dan niet volgen van een educatieve minor en/of master. Vrijwel alle lerarenopleidingen hebben zo'n cursus 'op de plank liggen'.¹⁶

De Universiteit van Amsterdam heeft een plan ingediend om deze didactische oriëntatie weer mogelijk te maken, alsook om de educatieve minor – die over het algemeen als een zwaar programma wordt beschouwd – studeerbaarder te maken. Ook de Vrije Universiteit herintroduceert de didactische oriëntatie (zie par. 4.4.2)

4.3.3 Wederzijds ambassadeurschap VWO-WO (RU, VU, UvT)

Voortgezet onderwijs en universitaire opleidingen zijn wederzijds van elkaar afhankelijk, maar dat wordt vaak onvoldoende onderkend. Om deze relatie te symboliseren en mede daardoor te versterken, wordt er op verschillende plekken een wederzijds ambassadeurschap georganiseerd:

- Enthousiaste VO-docenten in verschillende schoolvakken worden door universiteiten ingezet om – tegen een redelijke vergoeding – gastcolleges te geven waarin ze gelegenheid krijgen om hun passie voor het schoolvak aan de studenten over te brengen.

- Enthousiaste promovendi worden door scholen ingezet als ambassadeurs en rolmodellen in het VWO. Behalve het verzorgen van gastlessen valt daarbij te denken aan het begeleiden of 'meelezen' van uitdagende profielwerkstukken op hun onderzoeksgebied.

De Radboud Universiteit, de Vrije Universiteit en de Universiteit van Tilburg hebben elk een plan ingediend om een vorm van ambassadeurschap met het voortgezet onderwijs te gaan organiseren. Bij de RU gaat het bijvoorbeeld jaarlijks om vijf 'Teachers in residence', docenten uit het VO die elk voor 0,2 fte een tijdelijke aanstelling krijgen bij een talenopleiding om studenten college te geven, docenten te adviseren over de aansluiting VO-WO en tenslotte ook zelf inspirerende colleges kunnen te volgen.

4.3.4 Jaarlijkse 'Dag van het Leraarschap' (RU, UvA, UvT)

Naar analogie van de jaarlijkse 'Good Practice Day' die vanuit de Universiteit Leiden al sinds de jaren negentig voor de schoolvakken Nederlands en moderne vreemde talen wordt georganiseerd, zijn verschillende andere faculteiten voornemens om een jaarlijkse 'Dag van het Leraarschap' te organiseren (niet te verwarren met de landelijke Dag van de Leraar), die zowel een wervend als een (bij)scholend karakter heeft.

De Radboud Universiteit, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit van Tilburg hebben een plan ingediend om een dergelijk evenement te gaan organiseren.

¹⁶ Zie bijv. <http://www.psy.vu.nl/nl/studenten/bachelor/persoonlijk-assistent-leraar/index.asp>

4.3.5 Ontwikkeling extra educatieve pakketten (UU, RU)

Voor vwo-abituriënten met onderwijsambities is op dit ogenblik een route via het HBO zichtbaarder dan via het WO: in het HBO begint de lerarenopleiding al vanaf dag 1. Het verdient aanbeveling te onderzoeken in hoeverre het WO hier door betere voorlichting en extra educatieve onderdelen deze ambitieuze vwo-abituriënten tegemoet kan komen.

Zowel de Universiteit Utrecht als de Radboud Universiteit hebben een plan ingediend om in aanvulling op de educatieve minor een educatief pakket te ontwikkelen waardoor de vakdidactiek steviger in het BA-programma vertegenwoordigd is.

4.3.6 Ontwikkeling van een digitale routekaart voor wegen naar het leraarschap (RG)

Er is een grote variatie – het woord oerwoud dringt zich op – aan routes om, vanuit alle denkbare beginsituaties, eerstegraads bevoegd docent te worden (Educatieve MA, al dan niet met vrijstelling voor eerder gevolgde Educatieve Minor, zij-instroom, Eerste de Klas, Onderwijstraineeship, etc.) waarin de zich oriënterende student gemakkelijk kan verdwalen. De behoeften van studenten sluiten daarbij lang niet altijd aan op het aanbod van de meest nabije universiteit. Elders is soms een meer aangewezen route beschikbaar; maar hoe deze te vinden?

Om helder zicht te kunnen bieden op het groeiend aantal mogelijke trajecten, wil het Regieorgaan Geesteswetenschappen proberen te voorzien in een voorlichtingsinstrument in de vorm van een wervende en informatieve digitale routekaart (beschikbaar via website en/of app), in het bijzonder voor de best begaanbare weg naar een eerstegraads bevoegdheid in de schooltalen. Dit instrument zal voor elke geïnteresseerde op basis van een aantal vragen een verwijzing geven naar het juiste loket voor nader studieadvies.

Ook zal het instrument gebruikt kunnen worden voor het ontsluiten van andere projecten die in het kader van dit actieplan ontwikkeld worden. Het instrument zal aansluiten op c.q. kan ingebed worden in bestaande websites rond het leraarschap.

4.4 Actielijn B: Verbreding van de route naar het leraarschap

In aansluiting op aanbeveling 5 steunen we een aantal projecten die als doel hebben de universitaire route naar het leraarschap te verbreden.

4.4.1 Landelijk plan voor meerdere wegen naar leraarschap Duits (DLG)

Op initiatief van het DLG (het platform van de decanen van de geesteswetenschappelijke faculteiten) zal een landelijke tweejarige educatieve MA-opleiding worden ontwikkeld die studenten van verschillende opleidingen in de geesteswetenschappen in de gelegenheid stelt eerstegraads bevoegd leraar Duits te worden. Studenten worden geselecteerd door een toelatingscommissie op basis van een portfolio, en krijgen vervolgens een programma dat aansluit op hun eerder verworven competenties. Het programma voorziet in een buitenlandverblijf van een half jaar in Duitsland, en zal voorts nauw aansluiten op onderwijs en infrastructuur van het landelijke programma MasterLanguage. Het eerste cohort studenten begint in september 2015. Gemikt wordt op 15 nieuwe studenten per jaar. In 2017 zal het project worden geëvalueerd, en wordt bezien of deze route ook voor andere schoolvakken bewandeld kan worden.

4.4.2 Naar een landelijk programma van 'schoolvakminoren' (VU)

Aan de Vrije Universiteit wordt sinds 2012 een ICL-pilot uitgevoerd voor de schooltalen Nederlands en Engels (in beginsel alleen gericht op de brede bacheloropleidingen zoals georganiseerd aan de VU). Studenten kunnen voor 30 erts een 'schoolvakminor' volgen, die aanvullende vakinhoudelijke kennis biedt die ze als docent nodig zullen hebben, inclusief snuffelstage. Brede bachelor plus schoolvakminor geven vervolgens drempelloos toegang tot de educatieve master.

In aansluiting op dit nieuwe programma wil de Vrije Universiteit de route naar het leraarschap verder optimaliseren, door voor studenten van de brede bachelor bij diverse kernvakken een didactische 'opdrachtenbank' te ontwikkelen, waarmee ze zich oriënteren op het aspecten van het leraarschap (bijv. via snuffelstage). Vervolgens wil de VU deze ontwikkelingen delen met andere geesteswetenschappelijke faculteiten, om uiteindelijk tot een 'schoolvakminor-versie' van MasterLanguage te komen.

4.4.3 Programma ontwikkelen voor brede BA (UU)

De Universiteit Utrecht wil in aansluiting op de opzet van de brede BA-programma's Taal & Cultuurstudies (TCS) en Liberal Arts & Sciences (LAS) een schakelprogramma samenstellen waarmee deze studenten zich kunnen kwalificeren voor de educatieve minor dan wel de educatieve master in een van de schooltalen.

4.4.4 Duitstalige studenten opleiden tot leraar Duits in Nederland (RU, UU)

Door zowel de Universiteit Utrecht als de Radboud Universiteit is een plan gemaakt om – in aanvulling op het al eerder besproken VADD1-traject – Duitstalige studenten op te leiden tot eerstegraadsbevoegd docent Duits in Nederland.

De Radboud Universiteit is een belangrijke leverancier van eerstegraads bevoegde docenten Duits voor scholen in de grensstreek. Om aan de vraag te kunnen voldoen, start de afdeling Duits een traject 'Duitsers doceren Duits', waarvoor Duitse studenten worden geworven aan zusteruniversiteiten en Fachhochschulen. Naast de reguliere onderdelen voor het opleidingstraject naar leraar wordt speciale aandacht besteed aan tweedetaalverwerving, cultuurverschillen in onderwijsland en de *ins and outs* van het 'Goethe-Duits'.¹⁷

Een vergelijkbaar project wordt uitgevoerd aan de Universiteit Utrecht. BA-studenten van het gerenommeerde Herder-Institut van de Universiteit Leipzig (zusteruniversiteit van de UU) worden uitgenodigd een jaar in Utrecht te studeren om de Nederlandse taal te leren en een aantal inhoudelijke en educatieve vakken te volgen. Na afronding van hun BA kunnen ze via de educatieve MA een eerstegraads bevoegdheid Duits behalen.

Beide universiteiten mikken elk op 5 studenten per jaar.

¹⁷ 'Goethe-Duits' biedt een verrijkt aanbod ten opzichte van het reguliere schoolvak Duits, vergelijkbaar met 'Cambridge-Engels'. 'Goethe-Duits' wordt op een groeiend aantal scholen, veelal in de grensstreek, aangeboden.

4.5 Actielijn C: Verbeteren van de vakdidactische onderwijsinfrastructuur

Tenslotte steunen we, aansluitend op aanbeveling 6, enkele projecten die als doel hebben de vakdidactische infrastructuur voor de universitaire route naar het leraarschap te verbeteren via de inzet van 'blended learning'.

4.5.1 Van tweedegraads HBO naar eerstegraads academisch (UL, UU, RUG, OU)

In een gezamenlijk plan stellen de Universiteit Leiden, de Universiteit Utrecht, de Rijksuniversiteit Groningen en de Open Universiteit voor om een programma te ontwikkelen waarin tweedegraads bevoegde HBO-docenten via 'blended learning' een academische eerstegraads bevoegdheid kunnen behalen. Het curriculum voorziet in een schakelprogramma van 30 à 60 erts al naar gelang de eerder verworven competenties, gevolgd door een masterprogramma van 60 à 90 erts waarin vakinhoud en vakdidactiek geïntegreerd worden gevolgd. Het programma, dat bedoeld is voor werkende docenten, wordt zoveel mogelijk georganiseerd via afstandsonderwijs in combinatie met een beperkt aantal intensieve 'seminars'. Dit project, waar in eerste instantie vier universiteiten in participeren, heeft de potentie uit te groeien tot een programma met landelijke dekking.

Eerst zal een vooronderzoek worden uitgevoerd waarin onder meer wordt bezien voor welke schooltalen dit project het meest in aanmerking komt. Bij gebleken succes zullen aanvullende middelen vrijwel zeker nodig zijn. Het vooronderzoek kan in december 2014 worden afgerond zodat nog voor 1 januari 2015 een beslissing kan worden genomen over het vervolgtraject.

4.5.2 Klassieke talen: landelijk programma 'Scholae' geschikt maken voor 'blended learning' (VU)

Om de studeerbaarheid van het succesvolle programma 'Scholae' (zie par. 3.1) verder te verhogen, zal het – op basis van een plan dat is ingediend door de Vrije Universiteit, de nieuwe penvoerder van 'Scholae' – via een aantal goedgekozen aanpassingen geschikt worden gemaakt voor 'blended learning'.

4.5.3 Aantal modules uit de lerarenopleiding geschikt maken voor 'blended learning' (UU/OU)

In aansluiting op het bredere project 'Van tweedegraads HBO naar eerstegraads academisch' (zie par. 4.5.1) wil de Universiteit Utrecht onderzoeken in hoeverre ook de reguliere educatieve masteropleiding kan profiteren van een investering in 'blended learning'. Dit plan is gebaseerd op onderzoek waaruit blijkt dat een hybride leeromgeving überhaupt voordelen kent ten opzichte van enkel face-to-face dan wel geheel online onderwijs.

4.5.4 Tweejarige educatieve master via 'blended learning' (VU)

Aan de Vrije Universiteit wordt op dit ogenblik een tweejarige educatieve master Nederlands en Engels ontwikkeld waarin de vakmaster en de educatieve master zijn geïntegreerd. De VU vraagt steun om dit programma geschikt te maken voor 'blended learning', om de opleiding ook voor zij-instromers studeerbaar te maken.

4.5.5 Drie landelijke modules via 'blended learning' (UvT)

De Universiteit van Tilburg is voornemens een drietal modules uit de lerarenopleiding Nederlands geschikt te maken voor 'blended learning', zodat ze landelijk ingezet kunnen worden.

4.6 Monitoring, kennisuitwisseling en evaluatie

Alle betrokken instellingen zal bij aanvang worden gevraagd de beginsituatie ten aanzien van de educatieve minor en van de lerarenopleiding op het terrein van de schooltalen in kaart te brengen volgens aanwijzingen van het Regieorgaan (nulmeting van resp. aantallen ECTS, instroom en diploma's). Over de voortgang en de resultaten van de projecten zal jaarlijks aan het Regieorgaan worden gerapporteerd op basis van een door dit orgaan te verstrekken format.

De voorgestelde projecten zullen worden meegenomen in de reguliere monitoringprocedure die het Regieorgaan toepast op het project Duurzame Geesteswetenschappen. In het kader daarvan brengt het Regieorgaan ieder jaar uiterlijk op 1 juli een rapport uit aan de minister, dat mede wordt opgesteld aan de hand van gesprekken met de deelnemende faculteiten, waaraan algemene en instellingsspecifieke gegevens en notities ten grondslag liggen. Dankzij deze verbinding met het grote proces Duurzame Geesteswetenschappen zijn de sturing en monitoring van de hier voorgestelde projecten optimaal geborgd.

Voorts is het Regieorgaan voornemens om jaarlijks een landelijke bijeenkomst te organiseren waar voor de deelnemende instellingen aan dit actieplan gelegenheid is voor disseminatie en uitwisseling van best practices. Medio 2017 volgt een slotconferentie.

De eindevaluatie van het gehele project Duurzame Geesteswetenschappen wordt in 2015 ingediend, maar in het gewijzigde Instellingsbesluit is bepaald dat de eindevaluatie van dit deelproject plaatsvindt in 2016.

5. TOELICHTING OP DE BEGROTING

Door de minister van OCW is in totaal vier miljoen euro beschikbaar gesteld voor de uitvoering van een plan als het onderhavige. Dit bedrag is opgebouwd uit tranches van respectievelijk 1,4 miljoen in 2014 en elk 1,3 miljoen euro in 2015 en 2016.

Zoals uit bijlage 3 kan worden afgelezen, zijn in dit plan projecten voorzien voor een bedrag van in totaal € 4.209.792.

Er is dus vooralsnog sprake van een overbudgettering van € 209.792. Het Regieorgaan ziet deze overbudgettering als beheersbaar. Dat wil zeggen dat door een stringent toezicht op de uitvoering van de projecten in elk geval niet meer middelen aan de uitvoerende instellingen beschikbaar worden gesteld dan nodig is. De gelden voor de jaren na 2014 zullen dan ook pas beschikbaar worden gesteld na ontvangst en accordering door het Regieorgaan van de inhoudelijke en financiële rapportage over het voorafgaande jaar. Indien en voor zover bij de uitvoering de kosten niet iets lager blijken uit te vallen dan thans geraamd, garandeert het Regieorgaan dat voor de overbudgettering ruimte zal worden gevonden binnen de tot en met 2015 beschikbare middelen Duurzame Geesteswetenschappen.

In verband met het stringente toezicht zoals hierboven beschreven, is beschikbaarstelling van de gelden voor uitvoering van de projecten via het Regieorgaan het meest doelmatig en doelgericht. Een zelfde werkwijze is gevolgd voor de beschikbaarstelling van de (geormerkte) gelden voor versterking vakdidactiek, MasterLanguage, en de persoonlijke budgetten voor researchmasterstudenten.

6. TOT SLOT

Hoe komen we tot meer goedopgeleide leraren in de schooltalen? Het vraagstuk is even belangrijk als weerbarstig. Zoals uit het voorgaande is gebleken, zijn er geen simpele panacees die door massieve inzet de oplossing bieden (hoeveel overzichtelijker zoiets bestuurlijk ook zou zijn).

Zoals uiteengezet zal de aanpak gezocht moeten worden in weloverwogen inzet van een reeks initiatieven die gezamenlijk de problemen kunnen helpen bestrijden, en wie weet oplossen. De hier voorgelegde initiatieven, waaraan alle daarvoor in aanmerking komende universiteiten hebben meegewerkt, en die vrijwel vallen binnen de geboden financiële ruimte, zullen naar onze overtuiging hier stellig een betekenisvolle bijdrage aan leveren. We hebben goede hoop dat als gevolg van de maatregelen in dit actieplan de instroom van de universitaire lerarenopleiding voor de schooltalen in 2017 over de hele linie met gemiddeld 20% zal zijn toegenomen.

REFERENTIES

- Aa (e.a.), R. van der, *Evaluatie educatieve minor. Eindrapportage*, 2012. Ecorys/Researchned. Rotterdam, september 2012.
- Berndsen, F.E.M., H. van Leenen, *IPTO Bevoegdheden 2011*. Regioplan. Amsterdam, januari 2013.
- Centerdata, *De toekomstige arbeidsmarkt voor onderwijspersoneel 2013-2025*. Tilburg, 23 oktober 2013.
- Hovius, M., N. van Kessel, N. Vergunst, *Een nieuwe route naar het leraarschap. Evaluatie startjaar educatieve minor*. Nijmegen, november 2010.
- ICL, *Vakinhoudelijk masterniveau. Visie van de ULO's op het academisch gehalte van eerstegraads leraren*. Den Haag, 2007.
- Nationaal Onderwijsakkoord. *De route naar geweldig onderwijs*. Den Haag, 19 september 2013.
- Onderwijsraad, *Kiezen voor kwalitatief sterke leraren*. Den Haag, 2013.
- Regioplan, *Loopbaanmonitor onderwijs 2011*. Den Haag, 2012.
- Rinnooy Kan, A. e.a., *Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen*. [zonder plaats], 2014.
- VSNU, *Actieplan Lerarenagenda Nederlandse Universiteiten*. Den Haag, 14 november 2013.
- Weide, W.E. van der, E.E.M. Maurits, B.C.H. de Zwart, *Evaluatie van het pilot project 'Wijs grijs in het onderwijs'*. Beleidsonderzoek Arbeidsmarkt en Personeelsbeleid Onderwijs 183. Den Haag, februari 2009.

BIJLAGE 1: GEWIJZIGD INSTELLINGSBESLUIT REGIEORGAAN GEESTESWETENSCHAPPEN

STAATSCOURANT

Officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden sinds 1814.

Nr. 34334

10 december

2013

Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 28 november 2013, nr. DL/483032, houdende wijziging van het Instellingsbesluit Commissie Regieorgaan Geesteswetenschappen

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Besluit:

ARTIKEL I WIJZIGING REGELING

Het Instellingsbesluit Commissie Regieorgaan Geesteswetenschappen wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 2 wordt als volgt gewijzigd:

1. Het tweede lid, onderdeel b komt te luiden:

- b. Ter uitvoering van het plan, genoemd in onderdeel a, de minister te adviseren over de besteding van een bedrag van respectievelijk:
 - 1° ten hoogste € 10 miljoen in 2010;
 - 2° structureel ten hoogste € 15 miljoen per jaar in de periode van 2011 tot en met 2015; en
 - 3° € 1,4 miljoen in 2014, € 1,3 miljoen in 2015 en € 1,3 miljoen in 2016, specifiek ten behoeve van een plan van aanpak gericht op vermindering van het tekort aan leraren in de schoolvakken Nederlands, Engels, Frans, Duits en Klassieke Talen.

2. In het vijfde lid wordt na '2015' toegevoegd: voor wat betreft de activiteiten gefinancierd met de middelen, bedoeld in artikel 2, lid 2, onder b, 1° en 2°, en niet later dan in 2016 voor wat betreft het plan van aanpak, gefinancierd met de middelen bedoeld in artikel 2, lid 2, onder b, 3°.

B

In artikel 3 wordt '2015' vervangen door: 2016.

C

Artikel 7 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het tweede lid wordt na 'onder b' ingevoegd: , 1° en 2°,

2. Onder vernummering van het derde en vierde lid tot vierde en vijfde lid, een nieuw derde lid ingevoegd:

- 3. De commissie brengt voor 1 februari 2014 een rapport uit met daarbij de adviezen, bedoeld in artikel 2, tweede lid, onder b, 3°.

3. In het vierde lid (nieuw) wordt '2015' vervangen door: 2016.

4. Aan het vijfde lid (nieuw) wordt na 'artikel 2, tweede lid, onder d' toegevoegd: , over de activiteiten gefinancierd met de middelen bedoeld in artikel 2, lid 2 onder b, 1° en 2°, en over het plan van aanpak, gefinancierd met de middelen, bedoeld in artikel 2, lid 2, onder b, 3°, uiterlijk 1 september 2016.

D

In artikel 8, tweede lid, wordt '2015' vervangen door: 2016.

E

Artikel 10 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt artikel 7, derde lid' vervangen door: artikel 7, vierde lid.

2. In het tweede lid wordt 'artikel 7, vierde lid,' vervangen door: artikel 7, vijfde lid, en '2015' door: 2016.

F

In artikel 14, tweede lid, wordt '2015' vervangen door: 2016.

ARTIKEL II INWERKINGTREDING

Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

*De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. Bussemaker.*

TOELICHTING

Algemeen

De Commissie Regieorgaan Geesteswetenschappen (commissie) heeft tot taak de minister te adviseren over de besteding van de middelen 'Duurzame Geesteswetenschappen' ten behoeve van de uitvoering van het Nationaal Plan Toekomst Geesteswetenschappen (NPTG) zoals opgesteld door de gelijknamige commissie. De commissie heeft voorts als opdracht uitvoering te geven aan de monitoring en eindevaluatie van de gefinancierde activiteiten.

Een van de knelpunten van de geesteswetenschappen zijn de lerarenopleidingen die, zo stelt de commissie, door lossere banden met externe partijen te maken hebben met onderbenutting van het potentieel en met maatschappelijke onzichtbaarheid. Zowel de geesteswetenschappen als het voortgezet onderwijs zijn gebaat bij een nauwere samenwerking. Dat geldt in het bijzonder nu de komende jaren in het voortgezet onderwijs voor een aantal vakken in de geesteswetenschappen een oplopend tekort aan leraren wordt verwacht. Het betreft de volgende tekortvakken: Nederlands, Engels, Duits, Frans, Klassieke talen. In aansluiting bij de eerdere taken van de commissie wordt met deze wijziging van het Instellingsbesluit een specifieke opdracht bij de commissie neergelegd om de regie te voeren op de totstandkoming van een plan van aanpak ter vergroting van het aantal studenten dat tot leraar wordt opgeleid in die tekortvakken, alsmede de vergroting van de instroom van gekwalificeerde docenten in het voortgezet onderwijs.

De activiteiten die voortvloeien uit dit plan van aanpak en de daarmee gepaard gaande extra taak voor de commissie zijn deels losgekoppeld van de reeds gestarte activiteiten. De commissie zal het rapport over dit plan van aanpak uiterlijk 1 februari 2014 aanbieden aan de minister. In de jaarlijkse tussenrapportage, de eindevaluatie en het eindrapport zullen de uitkomsten van de monitoring van alle onder het NPTG gefinancierde activiteiten, waaronder die betreffende de lerarenopleiding, worden betrokken.

Vanwege de extra activiteiten ten behoeve van het opleiden van leraren in de 'tekortvakken', wordt de regeling met één jaar verlengd. Dit heeft gevolgen voor

- de kosten van de commissie: de kosten als bedoeld in artikel 9 worden ook in 2016 nog vergoed;
- de verantwoording: deze moet voor 1 juli 2016 worden opgeleverd;
- het eindrapport: voor de oude werkzaamheden wordt het eindrapport opgeleverd in het laatste jaar van uitvoering van de desbetreffende werkzaamheden, te weten in 2015. Voor de nieuwe werkzaamheden wordt dit eindrapport opgeleverd in 2016;
- de einddatum van de regeling: de regeling vervalt één jaar later, dus per 31 december 2016;
- de gewijzigde einddatum van de regeling laat onverlet dat in 2015 op basis van het eindrapport van de commissie regieorgaan geesteswetenschappen over het NPTG een besluit zal worden genomen over eventuele indaling van de middelen in de eerste geldstroom. Dit besluit heeft geen betrekking op het plan van aanpak lerarentekorten en de tijdelijke middelen die daarvoor met deze wijziging beschikbaar komen.

*De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. Bussemaker.*

BIJLAGE 2: VRAAG EN AANBOD VAN EERSTEGRAADS LERAREN IN DE SCHOOLTALLEN

Deze bijlage bevat de cijfermatige onderbouwing van de grafieken en tabellen 3, 5, 6 en 7 uit hoofdstuk 2. Basis is een drietal tabellen waarin de verwachte uit- en doorstroom vanuit de lerarenopleidingen is afgezet tegen de verwachte onderwijsvraag voor eerstegraads bevoegde docenten in de schooltalen, onderverdeeld in de perioden 2013-2015, 2016-2020 en 2021-2025. De vermelde cijfers zijn in de eerste zeven kolommen steeds per jaar, gevolgd door een kolom met het totaal per periode en een cumulatieve kolom met de effecten bij ongewijzigd beleid. De reële onderwijsvraag voor eerstegraders in genoemde periodes is naar boven bijgesteld omdat rekening is gehouden met gemiddeld 25% uitval in de 'inductiefase' (de eerste jaren van het docentschap), en met de lessen die eerstegraders in het tweede graadsgebied geven. Nota bene: Niet verdisconteerd is het feit dat in het voortgezet onderwijs circa 20% van de docenten ten minste één vak geeft zonder daarvoor volledig bevoegd te zijn.

tabel a - Raming vraag en aanbod van 1e graads bevoegde leraren in de schooltalen 2013-2025

Legenda

Uitstroom	Gemiddelde uitstroom van 1e graadsbevoegden uit hbo (2009-2011) resp. ulo-lerarenopleidingen (2009-2011) o.b.v. cijfers HBO-raad resp VSNU (aantallen in personen). Voor 2016-2020 verlaagd met factor 0,93, voor 2021-2025 met 0,89 (aannames Centerdata).
Doorstroom	Gemiddeld gaat 90% van de HBO-uitstromers verder in het onderwijs, voor ULO-moderne talen is dat 75%, voor Klassieke Talen 90% (aannames Centerdata)
Onderwijsvraag	Vraag aan 1e graadsbevoegde leraren per jaar op basis van conceptraming mei 2013 van Centerdata (in aantal personen, 1 pers = 0,8 fte). NB In deze vraagcijfers is rekening gehouden met gemiddeld 25% uitval in de inductiefase, en met de lessen die eerstegraders in het tweede graadsgebied geven.
Jaarlijks saldo	Saldo per jaar: kolom 'doorstroom totaal' minus kolom 'vraag'
Periode saldo	Saldo per periode: Kolom Jaarlijks saldo maal het aantal jaar (resp 3, 5 en 5) in de gemeten periode
Cumul. saldo	Saldo inclusief de vorige periode(s) bij ongewijzigd beleid

2013-2015	Uitstroom: jaarlijks opgeleid tot eerstegraads bevoegdheid			Doorstroom: jaarlijks gekozen voor onderwijsloopbaan			Vraag:		
	Schooltalen	hbo	ulo	totaal	hbo 90%	ulo 75/90%	doorstroom totaal	jaarlijkse onderwijsvraag	Jaarlijks saldo
Nederlands	52	65	116	46	48	95	114	-19	-57
Duits	23	23	47	21	17	38	55	-17	-50
Engels	38	72	110	34	54	89	104	-16	-47
Frans	18	30	48	16	23	39	40	-1	-4
Klassieke Talen	0	30	30	0	27	27	40	-13	-38

Actieplan 'Meer goedopgeleide leraren in de schooltalen'

2016-2020	Uitstroom: jaarlijks opgeleid tot eerstegraads bevoegdheid			Doorstroom: jaarlijks gekozen voor onderwijsloopbaan			Vraag:			
	Schooltalen	bbo	ulo	totaal	bbo 90%	ulo 75/90%	doorstroom totaal	jaarlijkse onderwijsvraag	Jaarlijks saldo	Periode saldo
Nederlands	48	60	108	43	45	88	74	14	71	14
Duits	22	22	43	20	16	36	35	1	4	-46
Engels	35	67	103	32	50	82	66	16	82	35
Frans	17	28	45	15	21	36	27	9	46	42
Klassieke Talen	0	28	28	0	25	25	30	-5	-24	-62

2021-2025	Uitstroom: jaarlijks opgeleid tot eerstegraads bevoegdheid			Doorstroom: jaarlijks gekozen voor onderwijsloopbaan			Vraag:			
	Schooltalen	bbo	ulo	totaal	bbo 90%	ulo 75/90%	doorstroom totaal	jaarlijkse onderwijsvraag	Jaarlijks saldo	Periode saldo
Nederlands	46	57	103	41	43	84	68	16	82	96
Duits	21	21	41	19	15	34	34	0	1	-45
Engels	34	64	98	30	48	79	61	18	89	124
Frans	16	27	43	14	20	35	27	8	38	80
Klassieke Talen	0	27	27	0	24	24	29	-5	-24	-86

De in de tabel over 2013-2015 gebruikte uitstroomcijfers voor HBO-lerarenopleiding en Universitaire Lerarenopleiding zijn gebaseerd op het gemiddelde van de uitstroom in de periode 2007-2011 (zie tabel b). Omdat de uitstroom bij ongewijzigd beleid naar verwachting op termijn iets zal dalen, zijn deze uitstroomgemiddelden voor de periodes 2016-2020 en 2021-2025 iets verlaagd.

tabel b - Onderliggende gegevens uitstroom

hbo	2007	2008	2009	2010	2011	gemiddeld
Nederlands	34	34	24	64	102	52
Duits	25	18	19	21	34	23
Engels	25	34	30	38	63	38
Frans	22	16	11	13	27	18
ulo*	2007	2008	2009	2010	2011	gemiddeld
Nederlands	55	42	76	62	88	65
Duits	20	19	21	29	27	23
Engels	74	48	63	88	89	72
Frans	17	21	43	33	38	30
Klassieke Talen	31	20	26	37	37	30

* cijfers inclusief tentatieve verdeling van de uitstroom van de opleiding Onderwijstalen & Communicatie (UU) sinds 2009 volgens verdeling: NL +5, DU +5, EN +8, FR +3

Aparte aandacht vragen de ontwikkelingen aan de basis van de universitaire onderwijskolom: de instroom in de BA. Zij-instromers daargelaten, geldt voor het gros van de uitgereikte ULO-diploma's dat er samenhang is met de BA-instroom van (minimaal) vijf jaar daarvoor. Tussen 2008 en 2012 maakte de universitaire BA-instroom voor de schooltalen de volgende ontwikkeling door:

tabel c - Ontwikkeling instroom BA-inschrijvingen schooltalen 2008-2012

Opleiding	CROHO	2008	2009	2010	2011	2012	Verhouding
							2012:2008
BA Nederlandse taal en cultuur	56804	473	505	437	380	327	69%
BA Duitse taal en cultuur	56805	76	75	68	78	84	111%
BA Engelse taal en cultuur	56806	488	623	625	529	516	106%
BA Franse taal en cultuur	56808	103	116	85	74	59	57%
BA Romaanse talen en culturen	56074	101	86	83	83	96	95%
BA Griekse en Latijnse taal en cultuur	56003	75	95	62	77	67	89%
BA Latijnse taal en cultuur	56816	10	6	2	3	2	20%
totalen		1326	1506	1362	1224	1151	87%

De instroom bij Duits en Engels is redelijk stabiel, bij de overige talen loopt hij – soms fors – terug. Als deze ontwikkeling niet gekeerd wordt, valt te vrezen dat de ULO-uitstroomcijfers uit tabel a vanaf 2016 voor Nederlands, Frans en Klassieke Talen naar beneden bijgesteld moeten worden.

Compensatie voor deze verschromelende voedingsbodem voor de lerarenopleiding kan overigens voor een deel gezocht worden in de zeer levensvatbare bredere opleidingen (zoals Algemene Letteren, Cultuurwetenschappen, etc). Zie ook Actielijn B.

BIJLAGE 3: BEGROTING

Actielijn A - Werving en selectie	2014	2015	2016	2017	zie par.
UvA - Facultair coördinator lerarenopleiding	11.000	21.000	21.000	0	4.3.1
UvA - Herinvoering Didactische oriëntatie	2.000	2.000	2.000	0	4.3.2
UvA - Herprogrammering educatieve minor	91.250	20.830	20.830	0	4.3.2
UvA - Dag van het leraarschap	5.000	5.000	5.000	0	4.3.4
UU - Marktonderzoek; cursussen taal en educatie	44.500	105.500	36.000	0	4.3.5
RU - Facultair coördinator leraarschap	22.917	64.167	50.417	0	4.3.1
RU - Wervingscampagne	16.335	0	0	0	4.3.4
RU - Ambassadeurs: Teachers in residence	31.666	95.000	95.000	0	4.3.3
RU - Ambassadeurs: Promovendi voor de klas	39.889	104.334	104.334	64.444	4.3.3
RU - Extra educatie: Flipping the classroom	35.000	30.000	30.000	0	4.3.5
RU - Extra educatie: Selectietraject leraar/trainer	28.333	10.000	10.000	0	4.3.5
VU - Taalwijs	27.475	82.850	55.775	0	4.3.3
UvT - Masterclasses en symposium	14.816	37.040	37.040	22.224	4.3.3/4
Subtotaal A	370.181	577.721	467.396	86.668	

Actielijn B - Verbreding route leraarschap	2014	2015	2016	2017	
DLG - Meerdere wegen naar het leraarschap Duits	94.000	172.000	307.000	427.000	4.4.1
UU - Route voor studenten met een brede BA	8.000	24.000	0	0	4.4.2
VU - Route voor studenten met een brede BA	27.673	67.055	27.673	0	4.4.4
UU - Duitse leraren Duits	4.500	16.750	16.750	0	4.4.4
RU - Duitsers doceren Duits	47.964	39.333	39.333	0	4.4.3
Subtotaal B	182.137	319.138	390.756	427.000	

Actielijn C - Verbetering onderwijsinfrastructuur	2014	2015	2016	2017	
OU-UU-UL-RUG - Opschalen 2e graads hbo naar 1e graads academisch	127.000	242.000	312.000	150.000	4.5.1
VU - Blended Learning Scholae	30.990	62.970	18.490	0	4.5.2
UU - Blended learning (i.s.m. OU)	12.500	91.500	36.000	0	4.5.3
VU - Tweejarige master met 'blended learning'	32.306	69.613	37.306	0	4.5.4
UvT - Drie landelijke modules	15.373	30.747	0	0	4.5.5
Subtotaal C	218.169	496.830	403.796	150.000	

Actieplan 'Meer goedopgeleide leraren in de schooltalen'

Totale begroting per actielijn	2014	2015	2016	2017	Totaal
<i>Subtotaal A</i>	370.181	577.721	467.396	86.668	1.501.966
<i>Subtotaal B</i>	182.137	319.138	390.756	427.000	1.319.031
<i>Subtotaal C</i>	218.169	496.830	403.796	150.000	1.268.795
Totaal	776.487	1.393.689	1.261.948	657.668	4.089.792

Totale begroting per instelling	2014	2015	2016	2017	Totaal
DLG	94.000	172.000	307.000	427.000	1.000.000
UvA	109.250	48.830	48.830	0	206.910
UU	69.500	237.750	88.750	0	396.000
RU	222.104	342.834	329.084	64.444	958.466
VU	118.444	282.488	139.244	0	540.176
UvT	30.189	67.787	37.040	22.224	157.240
OU-UU-UL-RUG	127.000	242.000	312.000	150.000	831.000
Totaal	770.487	1.393.689	1.261.948	663.668	4.089.792

Projecten onder auspiciën van het Regieorgaan

Digitale routekaart, monitoring en kennisuitwisseling

120.000

Totaal incl. RG-projecten

4.209.792